

De omvang van de overheid in vergelijkend perspectief

Prof.dr. F.M. van der Meer

Dr. C.F. van den Berg

Universiteit Leiden

Vraagstelling en achtergrond

In hoeverre is de huidige Nederlandse overheid “groot” in historisch, sectoraal en internationaal vergelijkend perspectief?

Immers: Inkrimpingsplannen kunnen gebaseerd zijn op de veronderstelling dat de overheid ‘te groot’ is:

- Er zouden te veel overheidsdiensten worden aangeboden (politiek en/of samenlevingsoordeel) en
- Er is meer efficiency mogelijk (management en bedrijfsvoering vraagstuk)

Appelen en peren?

Voorzichtigheid is geboden bij het bestuderen van de omvang van het Nederlands overheids- personeel, vanwege de beschikbare statistieken en de afbakening van overheden over de jaren heen.

Historische en internationale vergelijking vragen soms een bewerking van data. Door analyse van het (achterliggende) basismateriaal en transparante verantwoording van die bewerking hoeft dit niet onoverkomelijk te zijn.

Historische sectorale vergelijking

- In de periode 1995-2008 bedraagt de groei **134.000** personen.
- Deze groei in sectoren heeft vooral plaatsgevonden in sectoren als openbare orde en veiligheid, onderwijs, academische ziekenhuizen: **173.000** personen.
- Maar: Dit betekent een daling in de overige sectoren met **39.000** personen.
- Toename bij ZBO's in deze periode is niet afdoende verklarend: de omvangrijkste zijn niet en niet in deze periode van het rijk afgesplitst.
- De veel gehoorde opvatting van de onmogelijkheid van een ambtelijke krimp blijkt onjuist.

Internationale vergelijking

Land	I	II
Groot-Brittannië	9,56 %	4,66 %
Frankrijk	7,88 %	4,62 %
VS	7,41 %	3,31 %
Duitsland ⁵	5,52 %	3,68 %
Nederland ^{6 7}	5,76 %	2,66 %
Gemiddeld	7,23 %	3,79 %

Burgerlijk overheidsperoneel als % van de bevolking, met (I) en zonder (II) gezondheidszorg- en onderwijspersoneel, in diverse landen in 2009.

Conclusie - I

- Totaal cijfers laten een groei zien tussen 1995 en 2008, maar die cijfers kunnen misleidend zijn.
- Groei heeft plaatsgevonden in het onderwijs, zorg en de sector openbare veiligheid; deze groei is door politiek en maatschappelijk gewenst geweest.
- Herijking van taken, privatisering, voor een deel verzelfstandiging en andere bestuurlijke operaties hebben voor een krimp in andere sectoren van de overheid geleid.
- Van de veronderstelde 'ontembare' uitdijing van het ambtenaren werkzaam in het openbaar bestuur is geen sprake.

Conclusie - II

- Vergeleken met de landen om ons heen blijkt het Nederlandse overheidsapparaat relatief klein.
- Deze relatief kleine omvang is deels verklaarbaar vanwege het feit dat burgers en maatschappelijk middenveld in Nederland zelf relatief veel publieke diensten verzorgen.
- Opmerkingen over de grote centrale overheid en een relatief groot administratieve component bij die Nederlandse overheid worden niet gedekt door voldoende en betrouwbaar (OECD of ILO materiaal).
- Deze bevindingen gaan niet in op de politieke noodzaak om in te krimpen: budgettaire krapte, andere prioriteiten dan het ambtelijk apparaat, of het streven naar meer efficiency, kunnen voor de politiek valide argumenten zijn om in te grijpen.